

Cata Dujšin-Ribar

Raskošno lijepa dama
iz Demetrove ulice

Demetrova 3. povezuje tri iznimne osobe - Dubravka Dujšina, glumca, redatelja i kazališnog pedagoga; dr. Ivana Ribara, istaknutog političara i Catu Dujšin-Ribar, slikaricu i pjesnikinju, koja je svoj životni put povezala s dvojicom muškaraca

Napisala: **Vesna Vrabec, MGZ**
Foto: **MGZ**

Cata Dujšin-Ribar, slikarica i pjesnikinja, ostala je u sjećanju stanovnika zagrebačkoga Gornjega grada kao markantna dama iz Demetrove ulice, uvijek dotjerana i dostojanstvena hoda, čak i u svojim poznim godinama. Cata je bila, kako ju je opisao Miroslav Krleža u Razgovorima s Enesom Čengićem, "raskošno lijepa žena".

Pravim imenom Katarina, rođena je 17. listopada 1897. godine u Trogiru kao peto dijete u obitelji Gattin s osmero braće i sestara. Otac Vjekoslav bio je carinski službenik, a majka Giustina jedno je vrijeme radila u pošti u Trogiru. Otac je uskoro premješten u Kotor, gdje Cata završava tri godine Trgovačke akademije. Djevojačke godine u Boki kotorskoj ostavit će neizbrisiv trag u njenom kasnijem slikarstvu - pejzaž kotorskoga zaljeva i Lovćen česti su motivi.

Početak Prvog svjetskog rata obitelj Gattin 1914. godine nakratko se vraća u Trogir, a 1915. nastanjuje u Splitu. Tu je Cata nastavila školovanje u Obrtničkoj školi u kojoj joj je nastavnik crtanja bio poznati splitski slikar Emanuel Vidović. Prepoznavši kod Cate nadarenost i ljubav prema slikarstvu, daje joj dodatnu potuku u svom ateljeu, pa Cata na njegov poticaj 1917. upisuje studij slikarstva na zagrebačkoj Višoj umjetničkoj školi (kasnije Akademiji likovnih umjetnosti). Profesori su joj bili: LJ. Babić, M. Vanka, Menci C. Crnčić, B. Csikos Sessia, B. Šenoa, R. Auer, F. Kovačević, O. Iveković, H. Jun, J. Kljaković, R. Valdec i R. Frangeš-Mihanović.

Ljubav na prvi pogled

Pred kraj studija, 1922. godine prekida školovanje zbog bolesti, pa nije uspjela diplomirati. Školovanje nastavlja 1924. i 1925. godine kod Vladimira Becića, kao svojevrsan postdiplomski studij.

Tijekom studija kratko je izlazila s kolegom Ignjatom Jobom, što također doznajemo od Krleže koji je Čengiću o Cati rekao: "Sjećam je se dok je bila mlada. Prije Dujšina zabavljala se s Ignjatom Jobom. Bila je vitka, krasna, a on isto naočito mladić s malom crnom bradom, oboje slikari. Baš su bili par."

No, susret s Dubravkom Dujšinom u Splitu 1919. godine bio je sudbinski – nakon ljubavi na prvi pogled, nisu se više rastajali do Dujšinove smrti. Vjenčali su se u Splitu u katedrali Sv. Dujma, 13. rujna 1920., dan nakon Dubravkova rođendana. Mladi par vratio se u Zagreb na studij: Cata na Akademiju, a Dubravko u Glumačku školu koju je tada osnovao Branko Gavella. Prve bračne dane provode odvojeno, svatko u svojoj studentskoj podstanarskoj sobi. Tek 1923. godine unajmljuju prvi zajednički stan u potkrovlju u Jurjevskoj ulici, "golubinjak", kako ga je Cata nazvala, u kojem Dubravko, visok i stasit, nije mogao uspravno stajati. Kasnije im je

— ❧ —

***Prijateljstvo se razvilo
iz zajedničke patnje
za izgubljenim dragim
osobama - Cata je ostala
bez Dubravka, a dr. Ivan
Ribar u ratu je izgubio
cijelu obitelj***

— ❧ —

slikar Stojan Aralica ustupio svoj atelje na Marulićevom trgu, u kojem su, osim udobnosti, imali i dovoljno prostora za rad - Cata za slikanje, a Dubravko za užezbavanje uloga.

U tom je ateljeu Cata u travnju 1927. godine otvorila prvu samostalnu izložbu, koju će kasnije pokazati i splitskoj publici u Salonu Galić. Javnost i kritika blagonaklono su je i toplo prihvatili. Iako još pod utjecajem učitelja Vladimira Becića, Cata se već tada pokazala kao individualna slikarska sudbina izvan trendova i skupina. Upoznala je suvremeno slikarstvo u metropolama, bila je na studijskim putovanjima i usavršavanju u Parizu i Lon-

donu, međutim, to nije bilo presudno za njeno slikarstvo. Bila je suvremenik povijesnih avangardista, no nije prihvaćala likovne utjecaje, uvijek je ostala vjerna unutrašnjem porivu: poetski preraditi realnost, emotivno doživjeti svijet - od impresionističkog do kasnije, ekspresionističkog izražavanja.

Prvu samostalnu izložbu u inozemstvu Cata je priredila u Londonu od 2. travnja do 4. svibnja 1936. u The Cooling Galleries LTD. Izložba je bila zapažena i popraćena dobrim osvrtima u novinama.

Zatvor i Dujšinova smrt

Te kasne tridesete pred Drugi svjetski rat za bračni par Dujšin bile su godine uspjeha i prosperiteta: Dubravko je slavan i omiljen glumac, postaje i intendant HNK, a Cata je priznata i cijenjena slikarica, vrsna portretistica, što dokazuje i izbor za uglednu kritičku izložbu *Pola vijeka hrvatske umjetnosti* (Zagreb, 1938./39.) na kojoj je predstavljena s pet djela. U to vrijeme već stanuju u Demetrovoj 3.

Ratne su godine straha i progona. Dubravko je dva puta uhićen, a kraj 1944. godine oboje će dočekati u zatvoru. Uzničke je dane Cata zabilježila u ciklusu crteža tušem i ugljenom "Iz ćelije", slikanih uznemirenim zanosom i snažnim ekspresionističkim izrazom.

Ubrzo nakon rata Dubravko umire. Početkom 1947. godine Cata je bila u Splitu, njegujući bolesnu majku. Javlja Dubravku da se vraća u Zagreb 30. siječnja.

DONACIJA GRADU ZAGREBU

Zbirka dr. Ivana Ribara i Cate Dujšin-Ribar

Darovnim ugovorom, potpisanim 26. svibnja 1976. godine, Cata Dujšin - Ribar darovala je zbirku slika, umjetničkih predmeta, knjiga te arhivsku građu i cjelokupni inventar svoga stana u Demetrovoj 3 Gradu Zagrebu, uz uvjet da se u stanu otvori memorijalna zbirka. Zbirka je, uz muzeološku pažnju i stručnu obradu, dostupna javnosti i postaje mali memorijalni muzej.

Prigodom donacije dijela svog likovnog opusa rodnome Trogiru 1978. godine, Cata Dujšin - Ribar rekla je da se "kad je vidjela da godine idu, zapitala kome će dati na čuvanje tu svoju djecu", kako je tepala svojim slikama. Zagrebu, u koji je došla 1917. godine na studij i u njemu umrla 1994., darovala je, osim svojih slika, cjelokupnu ostavštinu.

Zbirka sadrži nekoliko cjelina: osamdesetak Catinih slika; stilski namještaj i predmete umjetničkog obrta iz 18., 19. i 20. stoljeća; osobito vrijednu sliku V. Crivellija iz 15. stoljeća; slike i skulpture od 16. do 20. stoljeća; ostavštinu dr. Ivana Ribara sa slikama Vjekoslava Karasa i njegova sina Jurice, akademskog slikara ubijenog u Drugom svjetskom ratu; bogatu biblioteku, Catinu i Dujšinovu te Ribarovu; otprilike 500 Catinih pjesama u rukopisu, fotografije i drugu dokumentaciju vezanu uz život i rad Cate, Dubravka i dr. Ribara.

Zbirka Catinih slika presjek je njenog cjelokupnog slikarskog opusa od 1919. do 1989. godine. Većina je u tehnici ulja na platnu, kartonu ili lesonitu, no ima i crteža ugljenom i olovkom te akvarela. Najzastupljeniji su pejzaži, većinom motivi Catinih omiljenih maslina, zatim vedute dalmatinskih gradova. Budući da je bila vrsna portretistica, u zbirci je, osim autoportreta, velik broj portreta - a na istaknutom su mjestu portreti njenih muževa: Dubravka Dujšina i dr. Ivana Ribara te omiljenih pjesnika Lorce i Njegoša.

Adresa Demetrova 3 povezuje tri iznimne osobe iz našeg kulturnog i političkog života - Dubravka Dujšina, slavnoga glumca, redatelja i kazališnog pedagoga; dr. Ivana Ribara, istaknutog političara i Catu Dujšin - Ribar, slikaricu i pjesnikinju, koja je svoj životni put povezala s dvojicom muškaraca.

On je dočekuje na kolodvoru, dolaze kući; Dubravko odlazi skuhati kavu, uz jauk pada i Cati upućuje posljednje riječi: "A tako sam te čekao..."

Nakon smrti voljenog supruga, Cata proživljava najteže i najbolnije trenutke. "Bilo je sve svršeno. Bila sam i ja mrtva... Proći će godinu dana od Dubravkove smrti kad ću ponovno moći raditi, slikati...", rekla je.

Cata Dujšin - Ribar oduvijek je bila darovita portretistica, svojim mediteranskim temperamentom zarobljena između portreta i dalmatinskih pejzaža, posebice maslina. No, upravo ju je portretiranje dovelo do drugog supruga, političara dr. Ivana Ribara. Godine 1948. pozvana je u Beograd da naslika portret Josipa Broza Tita i dr. Ivana Ribara. Prijateljstvo se razvilo iz zajedničke patnje za izgubljenim dragim osobama - Cata je ostala bez Dubravka, a dr. Ivan Ribar u ratu je izgubio cijelu obitelj, dva sina i suprugu. Prijateljstvo će kasnije prerasti u vezu koju su 1952. zaključili brakom.

Slikarska zrelost: portreti i masline

Pedesete su godine Catine pune umjetničke zrelosti i afirmacije figuralnoga koncepta koji je uporno zastupala, gradeći vlastitu osobnost nedodirnutu diktatom trenutačnih stilova i pravaca, uvijek inzistirajući na osobnosti bez obzira na trendove. To je vrijeme čestog izlaganja, a svaka izložba izaziva veliku po-

zornost posjetitelja. Catino je slikarstvo razumljivo, lako prihvatljivo, a opet dinamično, nemirno i misaono – odraz dalmatinskog temperamenta i porijekla. Do duboke je starosti sačuvala u sebi taj nemir, dinamiku, radost življenja i mladenački duh koji ju je poticao na neprestano slikanje.

A slikala je puno - naslikala je bezbrojne slike koje su danas u muzejima, institucijama i u privatnim kolekcijama širom svijeta, od Londona, New Yorka i Washingtona (u kojima je izlagala 1957. godine), Venecije i Milana (samostalna izložba 1959.) do Zagreba u koji donosi boje i ugođaj Mediterana. Slika prirodu, njenu snagu prenosi na platno, stvara bezbroj verzija pejzaža, uvijek mediteranskih: tamnih kotorskih fjordova, duboko urezanih u sjećanje na djetinjstvo, vedute dalmatinskih gradova, ponajprije rodnooga Trogira, krš dalmatinskih otoka, ružmarin, vrijes, maslinike.

Tijekom dugoga stvaralačkoga vijeka Cata je razapeta između dva motiva:

ljudskoga lika (portreta) i dalmatinskih pejzaža, ali uvijek nastoji prikazati svoj unutrašnji odnos prema njima, preraditi realnost. Vjerojatno ju je taj nesvjesni nemir odveo od pejzaža do pojedinačnih osamljenih maslina kojima pristupa kao živim bićima, pokazuje njihovu dramatičnost, slika ih ranjene, razigrane, dinamične, oronule. Upravo je u toj konfrontaciji čovjeka i prirode smisao njenog slikarstva.

Ne boj se visina...

Poetska duša Cate Dujšin - Ribar, osim slikarstva, morala je pronaći još jedan način izražavanja - u poeziji. Rano je počela pisati stihove, no objavljuje ih u kasnijoj dobi. Godine 1962. objavljuje poemu "Noć tamna je moja", a 1971. prvu zbirku pjesama "Rastanci bez rastanaka". Drugu zbirku pjesama "Iz kamene jeke" objavila je 1975. Urednik je bio Jure Kaštelan koji je u predgovoru napisao: "Ova poezija uvodi nas u svijet ljudske drame i vječnih obnavljanja života. Svijet je taj

taman, opor i okrutan, a svjetlo je samo san, trenutak, bljesak vatre u dnu bića. Ovi stihovi djeluju kao stranice broskog dnevnika s olujne plovidbe uz oštre hridine života, kao vapaj izmorenog putnika u nekom vrletnom klancu... Ima pjesama koje se doimlju kao slike. To nisu slike pisane riječima, nego

riječi slikane kistom, kao pjesma *Lovćen, Maslina* i mnoge metafore koje kao da je slikao kist, a ne zapisala olovka... Riječ ima snagu slike kao što i boja ima sugestivnost riječi." Treća zbirka pjesama, "Catina lirika", tiskana 1983., potvrđuje njenu predanost pisanju. U povodu 95. godine života i 75. godine umjetničkoga rada, 1992. godine objavljena je posljednja Catina zbirka pjesama "Moj dom".

Cata Dujšin-Ribar umrla je 8. rujna 1994. u svom domu u Zagrebu u Dometrovoj 3, u 97. godini života. Sahranjena je na Mirogoju, zajedno s Dubravkom Dujšinom, a na njihovom nadgrobnom spomeniku urezani su Catini stihovi "Ne boj se visina, samnom blistavi su vrhunci". ●

Stan na drugom katu

Stan Cate Dujšin-Ribar na drugom je katu palače u Dometrovoj 3. Palača je iznimne kulturno-povijesne, arhitektonske i urbanističke vrijednosti i kulturno je dobro.

Kuća je izgrađena na gradskom bedemu sredinom 18. stoljeća, a današnji oblik četverokrilne palače s unutrašnjim dvorištem dobila je dogradnjama u 19. i 20. stoljeću. Do sredine 19. stoljeća sastojala se od jednokatnog zapadnog krila na bedemu i sjevernog krila prema ulici, uz koje je bila staja. Sredinom 19. stoljeća dograđeni su kat na uličnom krilu, veža i klasicističko stubište te drveni trijem na istočnoj i južnoj strani dvorišta. Drugi kat na zapadnom i sjevernom krilu dograđen je 1926. godine, prema projektu arhitekta Ignjata Fischera koji je u kući imao atelijer. Tada je dvorišni trijem dobio kamene stupove, a u dvorištu je sagrađen zdenac.

Stan u kojem je Zbirka prostrani je četverosobni stan s djevojačkom sobom, čija je površina 128 četvornih metara. Memorijalni prostor stana - hodnik, Catina soba, dnevni boravak, spavaonica i soba dr. Ivana Ribara - autentičan je ambijent koji će čuvati sjećanje na jednog velikana hrvatskoga glumišta, jednog odvjetnika i političara i slikaricu i pjesnikinju koja ih je širinom svoga duha povezala. Čuvajući njihove predmete, njegovala je ljubav i uspomenu kroz svoje slike i pjesme.